Türkiye'de Medya Özdenetim Sorunu Üzerine Nitel Bir Araştırma

Ahmet Ziya SANDIKCIOĞLU [1]

Öz

Medya kuruluşları ve gazeteciler yasal bir otoritenin müdahalesine gerek kalmadan gönüllü olarak bir takım etik ilkeler belirlemişler ve bunlara uyulmasını sağlamak için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Medya özdenetimi bu editöryal rehber ilkeler ve bu ilkelere uymak amacıyla oluşturulan basın konseyleri, ombudsmanlık ve okur temsilciliği gibi yapıları anlatır. Türkiye'de medya özdenetiminin önündeki yapısal sorunlara ışık tutmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma türlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Burada görüşme (mülakat) tekniğinin kullanılmasındaki temel amaç, kaynak kişiden tam ve doğru cevap alabilmek için kişinin sosyal isteklilik, uyum gibi etkenlerden kaynaklanan yanlılıklarını bertaraf etmektir. Bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerini öğrenmekte sıklıkla kullanılan bu teknik, sözlerin yüzeysel anlamlarının yanı sıra gerçek ve derinliğine anlamlar çıkartmak açısından da uygundur. Bu araştırmanın evrenini Türkiye'deki gazetecilik meslek örgütleri ve medya özdenetim yapılarında geçmişte görev almış, halen çalışmaya devam eden gazeteci, köşe yazarı, okur temsilcisi kimliği taşıyan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmacının amacına en uygun bireyleri seçmesine olanak tanıyan amaçlı örnekleme, olasılıksız ve genellikle nitel araştırmalarda en sık kullanılan örnekleme yöntemlerinden biridir. Araştırmada amaçlı örnekleme yoluyla seçilen Türkiye'deki gazetecilik meslek örgütleri ve medya özdenetim yapılarında geçmişte görev almış, halen çalışmaya devam eden gazeteci, köşe yazarı ve okur temsilcisi kimliği taşıyan 11 kişi belirlenmiştir. Bu kişilere e-posta ve telefon yoluyla ulaşılmış bunlardan 4'ü görüşme talebine olumlu dönüş yapmıştır. Araştırmaya katılan Sibel Güneş, Faruk Bildirici, Belma Akçura ve Celal Toprak ile 2023 yılı Kasım ve Aralık aylarında yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Türkiye'de medya özdenetiminin sorunlarını ortaya çıkarmaya yönelik açık uçlu sorulardan oluşan mülakatta, katılımcıların deneyim ve görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular, Türkiye'deki basın konseyi, gazeteciler cemiyeti, ombudsmanlık/okur temsilciliği gibi medya özdenetim yapıları ve meslek örgütlerinin özdenetim konusunda üzerine düşen görevi yerine getiremediğini göstermektedir. Türkiye'de belirgin bir şekilde genelde tüm medya, özelde ise meslek örgütleri, ideolojik çekişme alanlarından biridir. Gazetecilerin bir araya

[1] *Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat Tasarım Fakültesi, İletişim Tasarımı Bölümü, Türkiye, Öğretim Görevlisi, ahmetzs@yildiz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3824-3318*

10.5281/zenodo.12703841

gelememesinin temel sebeplerinden birini oluşturan bu durum meslek örgütlerinde ve özdenetim yapılarında bölünmüşlüğe neden olmaktadır. Bu özdenetim yapılarının en önemlilerinden biri olan Basın Konseyi hem basın hem de toplum tarafından yeterince benimsenmemiş, Konsey'e, gazeteciler de tam anlamıyla sahip çıkmamıştır. Bu durum medya özdenetimi kavramının gazeteciler tarafından yeterince içselleştirilemediğini ayrıca medya mensuplarının, meslektaşları tarafından da olsa kendilerini hiçbir kuruluşun 'denetimine' ve yaptırımına tabi kılmak istemediklerini göstermektedir. Özdenetim yöntemlerinden bir diğeri olan ombudsmanlık/okur temsilciliği uygulaması da Türkiye'de başarılı olamamıştır. Araştırmaya katılan gazeteciler okur temsilciliği uygulamasının başarısızlık nedenlerini ise; "Medya sahipliğinin müdahale ve baskıları, eleştirilmekten hoşlanmayan gazeteciler tarafından okur temsilciliğinin yeterince benimsenmemesi, kutuplaşan kamuoyunun oluşturduğu 'taraf tutma' baskısının bağımsız gazetecilik yapmayı zorlaştırması" olarak sıralamışlardır. Araştırmada katılımcıların ortaya koyduğu bir başka sorun da gazetecilerde sosyal sorumluluk bilinci ve oturmuş bir etik anlayışın eksikliğidir. Yeni medya teknolojilerindeki hızlı gelişimin haber yayıncılığında ortaya çıkardığı kuralsızlıklar da geleneksel gazetecilik etiği ve özdenetimin karşısına yeni güçlükler çıkarmıştır. Bu durum medya özdenetiminin tüm medyayı kapsayacak şekilde geniş bir çerçevede ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Özdenetim, Basın Konseyi, Okur Temsilcisi, Ombudsman, Gazetecilik

A Qualitative Study on Media Self-Regulation Challenges in Turkey

Ahmet Ziya SANDIKCIOĞLU [1]

Abstract

Media entities and journalists have autonomously crafted ethical standards, sidestepping the necessity for legal oversight, and have implemented various mechanisms to ensure adherence to these standards. Media self-regulation encompasses these editorial principles and frameworks, including press councils, ombudsmen, and reader representation, all aimed at upholding these standards. This study employs semi-structured interviews, a qualitative research method, to delve into the systemic issues surrounding media self-regulation in Turkey. By utilizing this interview technique, the study aims to mitigate individual biases stemming from social pressures and conformity, thereby eliciting comprehensive and accurate insights from participants. This technique, commonly employed to explore individuals' knowledge, thoughts, attitudes, and behaviors across diverse subjects and their underlying motivations, also proves adept at uncovering both surface-level and profound meanings of words. The universe of the study comprises journalists, columnists, and reader representatives with experience in professional journalism organizations and media self-regulatory bodies in Turkey, both past and present. Purposive sampling, a non-probability technique enabling the selection of individuals most pertinent to the study objectives, stands as one of the predominant sampling methods in qualitative research. For this study, 11 individuals—comprising journalists, columnists, and reader representatives with experience in professional journalism organizations and media self-regulatory structures in Turkey, both current and former—were selected using purposive sampling. These individuals were contacted via email and phone, resulting in four affirmative responses to the interview request. During November and December 2023, face-to-face interviews were conducted with Sibel Güneş, Faruk Bildirici, Belma Akçura, and Celal Toprak, who participated in the study. During the interviews, participants were engaged with open-ended questions designed to unveil the challenges surrounding media self-regulation in Turkey. The results from the study indicate that media self-regulatory frameworks and professional organizations, including the press council, journalists' association, and ombudsman/reader representation, struggle to fulfill their self-regulatory mandates effectively. In Turkey, the media landscape, along with professional organizations, is entrenched in ideological conflicts.

[1] *Yıldız Technical University, Faculty of Art and Design, Department of Communication Design, Türkiye, Lecturer, ahmetzs@yildiz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3824-3318*

10.5281/zenodo.12703841

This environment, serving as a primary barrier to journalist unity, exacerbates divisions within professional bodies and self-regulatory structures. The Press Council, one of the most important of these self-regulatory structures, has not been sufficiently adopted by both the press and the society, and the Council has not been fully supported by journalists. This shows that the concept of media self-regulation has not been sufficiently internalized by journalists, and that media members do not want to subject themselves to the 'supervision' and sanctions of any organization, even by their colleagues. Ombudsman/reader representation practice, which is another self-regulatory method, has not been successful in Turkey. Journalists participating in the study attributed the failure of reader representation practices to several factors, including interference and pressure from media ownership, reluctance among journalists to embrace criticism, and the divisive nature of polarized public opinion, which pressures journalists to take sides and hampers independent reporting. Another issue that participants highlighted is a lack of social responsibility awareness and a robust ethical understanding among journalists. The rapid advancement of new media technologies has introduced a lack of regulation in news broadcasting, presenting novel challenges to traditional journalistic ethics and self-regulatory mechanisms. This underscores the necessity for addressing media self-regulation within a comprehensive framework that encompasses all forms of media.

Keywords : Self-regulation, Press Council, Readers Representative, Ombudsman, Journalism

10.5281/zenodo.12703841